

Anatomie descriptives

ΕΠΙΚΡΙΣΙΣ

Τῶν κατὰ τὴν 25 Μαρτίου ἐν Ἀθήναις ὑπὸ τοῦ Κ. Ἀρ. Βαλαωρίτου ἐκφωνηθέντων στίχων.

Φίλε Κύριε Συντάκτα τῆς «Ἡμέρας.»

Θὰ σὰς ζητήσω τόπον εἰς τὴν «Ἡμέραν» διὰ μίαν φιλολογικὴν λεσχονείαν. Ἐχετε τὸ θάρρος καὶ τὴν ἀνδρίαν νὰ μοῦ παραχωρήσετε τρεῖς ἢ τέσσαρες μεγάλας στήλας τῆς «Ἡμέρας;» Ἐάν ναι, ἃς τυπωθῆ ὅ,τι ἀκολουθεῖ πρὸς πόδας ἕν ὄχι; εἴψατε τὴν ἐπιστολήν μου, ὅπου εἵπτετε τόσας ἄλλας, καὶ ἀφ' οὗ συμπληρώσετε ἄλλως τὴν «Ἡμέραν», κοιμηθῆτε τὴν νύκτα ἡσυχὰ καὶ ἀναπαυμένα, βέλαιοι ὄντες, ὅτι τὸ πολὺ πολὺ

Ἔγασ' ἡ Πόλι φλάμπουρο κ' ἡ Βενετὰ βελόνι.

Ὁ λόγος εἶνε περὶ τῶν ἀποκαλυπτηρίων. Ἀνέγνωσα εἰς τὸ «Μέλλον» (διότι κατοικῶ ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος) τὴν λαμπρὰν τελετὴν τῆς ἀποκαλύψεως τοῦ πρὸ τοῦ ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου στηθέντος ἀνδριάντος τοῦ ἀπαγγελλθέντος πατριάρχου Γρηγορίου, μετὰ τὴν ὁποίαν ὡς ἐν ἐπιμέτρῳ ἐπεκοσμήθη ἐφέτος ἡ ἐθνικὴ ἑορτὴ τῆς 25 Μαρτίου. Καὶ καὶ ὅλα μὲν τὰ ἄλλα ἡ ἑορτὴ αὕτη μοι ἤρρεσε καὶ μοι ὑπερήρρεσεν, ὅπως καὶ εἰς ὅλον τὸν κόσμον, τὸν τε ἐντὸς καὶ τὸν ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος. Ἐν μόνον πράγμα δὲν μοι ἤρρεσεν ἐκ τῆς ἑορτῆς οἱ στίχοι καὶ τὰ ποιήματα, ἧτοι αὐτὸ ἐκεῖνο, ὅπερ συνεκίνησε μέχρι δακρύων ὅλον τὸν ἄλλον κόσμον, καθὼς λέγουσιν αἱ ἐφημερίδες. Ἀνέγνωσα τοὺς ἀρχαίους ἑλληνικοὺς στίχους, οἵτινες ἐχαράχθησαν κατ' ἐντολήν τοῦ Πανεπιστημίου ὑπὸ τὸν ἀνδριάντα, καὶ δὲν μοι ἤρρεσαν ἀνέγνωσα τὸ ποίημα τοῦ κ. Ἀρ. Βαλαωρίτου, τὸ ὁποῖον ποιήσας κατ' ἐντολήν τοῦ Πανεπιστημίου, ἀπήγγειλεν ἐν τῇ τελετῇ τοῦ ἀποκαλυπτηρίου, καὶ μετὰ τὴν ψυχρὸν καὶ ἀναίσθητον. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ὁσάκις ἄλλοτε ἀνέγνωσα ἔργα τοῦ ποιητοῦ τούτου, ὄχι μόνον δὲν μοι ἤρρεσαν, ἀλλὰ καὶ μοι ἀπήρρεσαν εἰς ἄκρον, ἔφθασα εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι πρέπει νὰ ὑπάρχη σπουδαία τις καὶ ὀργανικὴ ἑλλείψις ἢ εἰς τὸν ἰδικόν μου ἐγκέφαλον ἢ εἰς τὴν ποίησιν τοῦ κ. Βαλαωρίτου. Καὶ ἐάν μὲν πάσῃ ὁ ἰδικός μου ἐγκέφαλος, μικρὰ ἢ ἄρτια καὶ δι' ἐμέ' ἐάν ὅμως νοσῆ καὶ πάσῃ ἡ ποίησις τοῦ κ. Βαλαωρίτου, τότε ἡ ζημία εἶνε μεγάλη καὶ ἐθνικὴ, διότι αἱ ἐθνικαὶ τιμαὶ, καὶ ἐπευφημίαι καὶ οἱ στέφανοι, ὅσοι ἀπεδόθησαν εἰς αὐτὸν ὡς ἐθνικὸν ποιητὴν ὑπὸ τοῦ ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου, ὑπὸ τῶν ἐν Ἀθήναις Συλλόγων, καὶ ὑπὸ ὅλου τοῦ ἔθνους, μαρτυροῦσιν, ὅτι ἡ αἰσθησις καὶ κρίσις τοῦ καλοῦ καὶ τῆς ποιήσεως ἐν τῷ σημερινῷ ἑλληνικῷ ἔθνει, ἢ ἐν Ἀθήναις τοῦλάχιστον, ἢ ἐν τῷ ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ τοῦλάχιστον, ἢ παρὰ τοῖς σημερινῷ ἀρχοῦν τοῦ Πανεπιστημίου τοῦλάχιστον, νοσεῖ καὶ νοσεῖ βιβάτως καὶ ἐπικινδύνως. Πρὸς λύσιν τοῦ παθολογικοῦ τούτου διλήμματος ἐσημειώθησαν προχειρῶς καὶ αὐτὸ σχεδὼς αἱ ἐπόμενα παρατηρήσεις καὶ σημειώσεις.

Δὲν ἐπεμβαίω εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ ἱστορίαν τῆς τελετῆς ταύτης, ἀν καὶ νομίζω, ὅτι καὶ ὡς πρὸς τὴν ἰδέαν καὶ ὡς πρὸς τὴν καλλιτεχνικὴν παράστασιν ὁ Ρήγας Φερραίος καὶ ὁ πατριάρχης Γρηγόριος εἶνε δύο πρόσωπα ὅλων ἀνάμυστα εἰς τὸν τόπον καὶ τὸν σκοπὸν, δι' ὃν ἐξελέχθησαν λυποῦμαι δὲ, ὅτι ἡ ἐκλογή φέρει τὸ κύρος καὶ τὴν σφραγίδα τοῦ ἑλληνικοῦ Πανεπιστημίου, ἐξ οὗ ὑποτίθεται, ὅτι πηγάζει πᾶσα μούσα καὶ χάρις, αὐτὸ τὸ κάλλος καὶ ἡ σοφία καὶ ἡ εὐπρέπεια. Ἐρχομαι δὲ εἰς τὸ κύριον θέμα, τὸ περὶ τῶν στίχων.

Ἐπὶ τῆς προσόψεως τοῦ βήθριου τοῦ ἀνδριάντος, λέγει τὸ «Μέλλον», γέφυλται χρυσοῖς ἀρχαίκοις γράμμασιν ἢ ἐξῆς ἐπιγραφῆς

Ἐυσεβίην σπειρών πατρίους τε λόγους ἱεράρχης Γρηγόριος, Χριστῷ πάτρι ἢ εὐβίῃ μιμητῆς Χριστοῦ ἀνακτος, Ψυχὴν δοῦς προφρονῶς ἄντρον ὑπὲρ ποτῶν τοῦ δ' ἄρα Μουσῶν οἴκου πάρος ἴδρυται εἰκὼν ἢ δ' ἐνίστα νόου ζῆλον εὐθ.

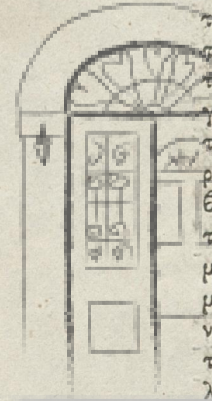
Ἰδρύθη ἀναλώμασι Γεωργίου Αβερῶφου ἐξ Ἠπειροῦ εἰς αἰῶσ' Ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη, κ. Συντάκτα, εἶνε ἀξία πολλῆς προσοχῆς καὶ μελέτης, διότι εἶνε τριμερὲς καὶ παραδόχη. Ἀπὸ τῆς ἐναρκτικῆς λέξεως «εὐσεβίην» μέχρι τῆς λέξεως «εὐβίῃ» ἡ ἐπιγραφὴ εἶνε ἑμμετρος, συναποτελοῦσα ἐν ἡρωελεγεῖον δίστιχον. Ἀπὸ δὲ τῆς λέξεως «μιμητῆς» μέχρι τῆς λέξεως «εὐθ», τὸ μέτρον λύεται, χωρὶς διὰ τοῦτο νὰ παύσῃ καὶ ἡ ποιητικὴ γλῶσσα. Τὸ δὲ τρίτον μέρος ἀπὸ τῆς λέξεως «ἰδρύθη» μέχρι τέλους εἶνε γεγραμμένον ἀνευ μέτρου καὶ εἰς τὴν κοινὴν ἐθνικὴν διάλεκτον. Τὸ τρίτον καὶ τελευταῖον τοῦτο μέρος, ἀν καὶ, ἀκριβῶς καὶ ἀσθητικῶς εἰπεῖν, μὴ κανονικόν, δὲν κατακρίνω ὅμως, διότι εἶνε βάρβαρος μὲν, ἀλλὰ λίαν κοινὴ συνήθεια. Περὶ τῶν δύο ὅμως πρώτων μερῶν τῆς κατ' αὐτὸ ἐπιγραφῆς ἢ τοῦ κατ' αὐτὸ ἐπιγράμματος, δὲν εἶπω μὰ τὴν ἀλήθειαν τί νὰ εἴπω. Πολλὰ γράμματα δὲν γνωρίζω ἀνέγνωσα ὅμως κοῦτσά στραβά τοῦ ἑλληνικοῦ ποιητῆς, καὶ δὲν ἐνθυμοῦμαι νὰ ἀπῆλθῃται παρῶν ἐρωτῶ δὲ καὶ σὰς, κ. Συντάκτα, ἐάν ποτε ἀπῆλθῃσατε. Ἡ παραδόχη τῆς ἐπιγραφῆς ἔχει προδῶλως τὸ ἐξῆς αἴτιον. Ὁ συντάκτης αὐτῆς ἤρρισε μετὰ τὸν προφανῆ σκοπὸν νὰ κάμῃ ἐπιγράμμα ἑμμετρον ἡρωελεγεϊκόν, καὶ τῶντι κατῆρτισεν ἕνα ἐξάμετρον

καὶ ἕνα πεντάμετρον δακτυλικόν, δηλ. ἐν ἡρωελεγεῖον δίστιχον — οἰονδήποτε, διότι παραλείπομεν τὸ ζήτημα τῆς ποιότητος. Ἀλλ' ὁ πῆγάτος σου, φαίνεται, ἴδρωσε πάρα πολὺ, καὶ δὲν ἤθελε νὰ προχωρήσῃ. Ὁ ἀναβάτης λοιπὸν ἀφίππευσε καὶ διέτρεξε τὸ ἐπίλοιπον τοῦ δρόμου πεζός, ἀλλὰ χωρὶς νὰ ἀφήσῃ τὴν ποιητικὴν γλῶσσαν, καὶ τοιοῦτοτρόπως συναπετέλεσθη εἰς τραγέλαρος, τουτέστι σύνολόν τι λέξεων εἰδογραφικῶς παραδῶλόν καὶ τερατώδες, καὶ ὡς τοιοῦτον ἀνύπαρκτον ἐν τῇ ἑλληνικῇ γλῶσσῃ διότι οὔτε ἐπιγράμμα εἶνε οὔτε ἐπιγραφῆ. Δὲν εἶνε ἐπιγράμμα διότι δὲν εἶνε ἑμμετρον (ἐκτὸς τῆς ἀρχῆς), δὲν εἶνε καταλόγηδον ἐπιγραφῆ, διότι ἡ ἀρχὴ εἶνε ἑμμετρος, καὶ τὸ κυριώτερον, διότι ἡ γλῶσσα εἶνε ἐπικῶς ἢ ἐλεγεϊακῶς ποιητικὴ, ἢ δὲ τοιαύτη γλῶσσα εἶνε ἀχώριστος ἀπὸ τὸ μέτρον. Τί θέλει εἶπε, κ. Συντάκτα, ὁ ξένος περιοδευτῆς, ὅστις ἐρχόμενος εἰς Ἀθήνας ἔλη νὰ ἐπισκεφθῆ τὸ ἑλληνικὸν Πανεπιστήμιον, καὶ σταθεῖς πρὸ τοῦ ἀνδριάντος, ὄν ἐπισήμως καὶ πανηγυρικῶς ἔστησε τὸ Πανεπιστήμιον, ἀναγνώτῃ τὰς «χρυσοῖς καὶ ἀρχαίκοις γράμμασι» γραμμένας ταύτας λέξεις; Λέγω τί θὰ εἴπῃ ὁ ξένος, καὶ ὄχι ὁ δημοθνής, διότι οὗτος ἀποστομώνεται εὐκολώτατα καὶ συνοπτικώτατα, κηρυττόμενος ὑβριστῆς καὶ προδότης τοῦ ἔθνους, ἢ καιόμενος πρὸ τοῦ Πανεπιστημίου ἐπὶ τοῦ χάρτου ἐπισήμως καὶ πανηγυρικῶς!

Ἄλλ' οἱ νεκροὶ εἶνε νεκροὶ, θὰ μοι εἴπῃ τις, καὶ ἐάν τὸ Πανεπιστήμιον ἀπέτυχεν εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ ἀρχαίου ἐπιγράμματος, ἐπέτυχεν ὅμως εἰς τὴν ἐκλογήν τοῦ ποιητοῦ, εἰς δὲν ἀνέθηκε νὰ ψάλλῃ καὶ ἐξυμνήσῃ τὴν ἑορτὴν τῆς ἀποκαλύψεως τοῦ ἀνδριάντος. Ἐάν ὁ σοφὸς ἑλληνιστῆς τοῦ ἑλληνικοῦ Πανεπιστημίου δὲν ἐπέτυχε νὰ ψάλλῃ ἢ νὰ ὀμιλήσῃ ὅπως ἔψαλλον καὶ ὀμιλοῦν οἱ προικῶνιοι νεκροὶ τῆς Ἑλλάδος, ἔψαλεν ὅμως κάλλιστα καὶ μελωδικώτατα ὁ ἐθνικὸς ποιητῆς τῆς Ἑλλάδος, ὁ κ. Ἀρ. Βαλαωρίτης, ὄχι εἰς τὴν νεκρὰν καὶ ἀκατάληπτον, ἀλλ' εἰς τὴν ζῶσαν γλῶσσαν αὐτοῦ τοῦ ζῶντος ἑλληνικοῦ λαοῦ ἢ δ' ἐπιτυχία τοῦ ἐνθέου τούτου ποιητοῦ ὑπῆρξε τοιαύτη, καὶ ὁ ἐξ αὐτῆς ἐνθουσιασμὸς τοιοῦτος καὶ τόσος, ὥστε πολλάκις ἡ ἀπαγγελία του διεκόπη ἀπὸ τὰ ζωνῶν χειροκροτήματα τῶν δακρυδρόκτων ἀκροατῶν του, καὶ ὁ φιλολογικὸς σύλλογος Παρνασσὸς ἔσπευεν ἀληθινὰ καὶ ἀναντιβῆτα, ἀλλὰ δὲν ἀποδεικνύουσι καὶ ὅτι ἡ ἐκλογή τοῦ Πανεπιστημίου ὑπῆρξεν, οὐδὲ κατὰ τοῦτο τοῦλάχιστον, ἐπιτυχῆς. Ἄς ἀφήσωμεν κατὰ μέρος τοὺς δαφνοῦνους στεφάνους, τῶν ὁποίων ἡ θαλερότης εἶνε προβληματικὴ ὑπὸ τὸν ἀθηναϊκὸν καύσωνα, καὶ τὰ δάκρυα λαοῦ φύσει φιλοθεάμονος, τὰ ὁποῖα ἴσως προεκάλεσαν αἰσθήματα ἄσχετα ὅλων πρὸς τὴν καλὴν ἢ κακὴν ποιότητα τοῦ ἀπαγγελθέντος ποιήματος, καὶ ἃς ἐξετάσωμεν αὐτὸ τοῦτο τὸ ποίημα. Ἀλλὰ πρὸ τούτου εἶνε ἀνάγκη νὰ δοθῇ μία ἐξήγησις πρὸς ἀποφυγὴν πολλῶν παρεξηγήσεων.

Σπεύδομεν λοιπὸν νὰ διακηρύξωμεν, ὅτι τὴν ποιητὴν τιμῶμεν καὶ ἀγαπῶμεν καὶ στέργομεν ἐκ μέσης καρδίας, διότι ἀκούομεν αὐτὸν παρὰ πάντων φημιζόμενον ὡς ἄνδρα χρηστότατον καὶ ἄρως φιλόπατριν, ὡς τοιοῦτον δὲ ἀναγνωρίζομεν αὐτὸν καὶ ἐν τοῖς ποιήμασιν αὐτοῦ, ἅτινα εἶνε πλήρη θερμῆς καὶ ἀκραφνοῦς φιλοπατρίας. Ἐάν λοιπὸν τιμῶντες καὶ στέργοντες τὸν ποιητὴν, δὲν στέργομεν καὶ τὰ ποιήματά του, δὲν πρέπει μῆτε νὰ θαυμάσῃ τις τοῦτο μῆτε νὰ παρεξηγήσῃ, ἀποδίδων εἰς ἀτομικὰς συμπαθείας καὶ ἀντιπαθείας, ὅπως συμβαίνει συχνῶτα παρ' ἡμῶν, καὶ δυστυχῶς ὄχι πάντοτε ἀδίκως οὐδὲ ἀλόγως. Τῆς ἀληθοῦς καὶ ἀξίας τοῦ ὀνόματος κριτικῆς ἐν Ἑλλάδι ἀκτίνες τινες μόνον διέλαμψαν μέχρι τοῦδε παροδικῆς καὶ στιγμιαίας, διότι ὁ οὐρανὸς τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων εἶνε δυστυχῶς θολὸς ἀκόμη καὶ ζοφερὸς ἀπὸ τὴν πυκνὴν ὀμίχλην τῶν παθῶν, ἧτις τὸν σκεπάζει. Τὰ ποιήματα κρίνουσι παρ' ἡμῶν συνήθως ἐκεῖνοι, οἵτινες κρίνουσι καὶ πάντα τὰ ἄλλα, οἱ ἐφημεριδογράφοι: τὰ κρίνουσι δὲ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον χωρὶς νὰ τὰ ἀναγνωσῶσιν. Ἄλλ' εἶνε ἄρα γε ἀνάγκη νὰ εἴπωμεν εἰς ποίων ἀνθρώπων χεῖρας ἔχει περιέλθῃ πρὸ πολλῶν ἡδὴ ἐτῶν ὁ ἑλληνικὸς τύπος, ἐκτὸς ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων; Ὁχι βέβαια διότι ὅλος ὁ κόσμος, ὁ ἰκανὸς νὰ κρίνῃ περὶ τῶν πραγμάτων τούτων, τὸ γνωρίζει. Τί δὲ προήλθεν ἐκ τούτου; Τῆς μὲν ἀληθοῦς κριτικῆς ἐξηφανίσθη ἀπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ τύπου καὶ τὸ τελευταῖον ἔχνος, ἀντικατεστήσαν δὲ αὐτὴν δύο ἄκρα ἐναντία, ἐπίσης ψευδῆ, ὁ πανηγυρισμὸς καὶ ἡ κατάκρισις. ἔχει ὁ ποιητῆς φίλους τοὺς ἐφημεριδογράφους; εἶνε Ὀμηρος; ἔχει φίλους; εἶνε ἑλληνοφίλος; καὶ οἱ πρὸν ζυλοσχίσται ἤρχισαν νὰ ἐκλείπωσιν ὁσημέραι εὐτυχῶς ἀπὸ τοῦ ποιητικοῦ ἐπιπέδου Ἑλλάδος; εἶνε ἑλληνοφίλος; ἢ νὰ αὐθιγῶσιν καὶ νὰ πληθύνωνται οἱ Ὀμηροὶ καὶ οἱ Πίνδαροι καὶ οἱ Τυρταῖοι; ἢ νὰ ἐκλείπωσιν ὄχι ὁμηροὶ καὶ πίνδαροι;

Ἡ ἐξαιρῶ πάντοτε τοῦ λόγου τοὺς ἐξαιρετέους) ὁσημέραι προοδεύει, ἀλλὰ διότι προοδεύει ὁ ἀτομικὸς ἐγωισμὸς, καὶ ἡ πρὸς πᾶν ὅ,τι κοινὸν καὶ δημόσιον ἀδιαφορία καὶ ἀκηδία, διότι ἡ ἑλληνικὴ πολιτεία ἐτελειοποίησε τόσον πολὺ τὴν ἑλλη-

ΙΑΚΩΒΑΤΕΛΙΟΣ
ΑΡΧΙΜΟΝΑΧΟΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ
ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΜΕΤΣΟΥΡΙΟΥ

πη, προκειμένου να εκφρασθῆ τοιοῦτόν τι, «ἀστράφου», ξεσπάρουν, ἀνα-λάμπουν, φεγγεβολοῦν κ.τ.λ. αἱ ἀχτίδες» ὄχι ὅμως ποτέ καὶ «φυτρώουν» διὰ τὸν ἀπλούστατον λόγον ὅτι αἱ ἀκτίνες εἶνε ἀκτίνες καὶ ὄχι πράσα.

«Ἡ ὄψι σου»—Τί ἐννοεῖ ὁ ποιητής, πρόσωπον ἢ θέαν; Ὁ λαὸς ἐννοεῖ μόνον πρόσωπον. Ἐάν τοῦτο, τότε πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν ὅτι τὸ μὲν πρόσωπον δίδει παρηγοριὰς κ' ἐλπίδες, ὄχι ὅμως καὶ τὸ μέτωπον, διότι δὲν φυτρώουν εἰς αὐτὸ χροσαῖς ἀχτίδες, ἢ τοῦλάχιστον δὲν φυτρώουν τόσαις, ὅσαις παρηγ. κ' ἐλπ. δίδει τὸ ἐπίλοιπον ἐκτὸς τοῦ μετώπου πρόσωπον. Προκαλοῦμεν τὸν εὐφρυνέστερον καὶ νοσηρότερον ἐκ τῶν ἀκρασιῶν ἢ ἀναγνωστών νὰ μᾶς εἴπῃ εἰς μίαν ἀπὸ τὰς γνωστὰς καὶ συνήθεις γλώσσας τί ἐννοεῖ ὁ ποιητής. Ἀλλ' ἴσως διὰ τῆς λέξεως ὄψις ἐννοεῖται ἢ θέα. Ἀλλ' οὐδ' οὕτως εὐδοοῦται ἡ συνάφεια τῶν ἐννοιῶν.

«Γιατί σὰ ὑπὸ οὐρανῶν... χερμόγελον».—Ἡ ἐκφρασις καὶ ἡ ἐννοιαζέσθῃ καὶ ὠραία, ὡς ἐκ τοῦ ζωνοῦ καὶ εἰκονικοῦ χαρακτοῦ τῶν δημοτικῶν λέξεων, τὰς ὁποίας εὐτυχῶς ὁ ποιητής ἀφῆκεν ἀνεπάφους καὶ ἀφροτώτους, ὑπερ συμβαίνει εἰς αὐτὸν ἐπανωτάκην, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν οὐδέποτε σχεδὸν διότι καὶ ἐν τῇ ὠραίᾳ καὶ εἰκονικωτάτῃ τῇ κτῆ καὶ γνησίῳ δημοτικῇ ἰδέᾳ ὑπάρχει καὶ μίαν μικρὰ κηλίς ξενισμοῦ, ἢ λέξις πατέρα, δι' ἣς προσφωνοῦσι τὸν Πάππν οἱ δυτικοί, ὄχι ὅμως καὶ ἡμεῖς οἱ ἀνατολικοὶ τῶν πατριάρχων. Ἰδίως δὲ ἡ ἐν τῇ δημοτικῇ γλώσσῃ καὶ ποιήσει προσφώνισις «πατέρα», ἀπευθυνομένη μάλιστα πρὸς πατριάρχην, εἶνε τι ὀνειδῶδες καὶ ξενικὸν πρὸς τοὺς εἰδότες τὴν ξενικὴν πηγὴν τῆς προσφωνήσεως, σακιδὸν δὲ καὶ ἀφροτικὸν καὶ ἀνοικεῖον πρὸς τοὺς μὴ εἰδότες. Τοιοῦτον προσφώνημα καὶ τὸ ἀλαχρῶ τοῦ ποιήματος ἀπαντῶμενον «καλόγερε» τοῦ ὁποίου τὴν σακιδίαν ἀπρέπειαν καὶ ἀνοικεῖότητα οὐδεὶς λόγος ποιητικῶς δικαιῶται νὰ δικαιολογήσῃ. Οὐδὲ τὸ «γέροντα» δὲ αὐτὸ, ὅπου καὶ ὅπως λέγεται, εὐδοοῦται. Ἀλλὰ πάντα ταῦτα διὰ τὸν ἡμέτερον ποιητὴν εἶνε «ψύλλοι στ' ἄχρα», διὸ καὶ τὰ παραλείπομεν.

«Γιατί νὰ μὴ σπαράξῃ... ἢ καρδιά;»—Ὁ κόσμος ὅλος λέγει «χτυπᾷ ἢ καρδιά;» ὁ ποιητής ὅμως ἀγαπᾷ νὰ μὴ λέγῃ ποτὲ ὅτι ὅλος ὁ κόσμος, ὅθεν καὶ λέγει «σπαράζει» ἀτόπως, ἀκαίρως καὶ ἀλόγως, ἀφ' οὗ δι' ὅλων τούτων πρόκειται νὰ ῥηθῆ ἄπλω, ὅτε, ὁ ἀνδρὶς δὲν ἔχει ζωὴν. Ἐπειτα τὴν ἐκ τῆς θέας τοῦ ἀνδριάντος ὀπτικὴν ἀπάτην καὶ φαντασίωσιν (illusion), ἢ ὁ ποιητής θέλει νὰ παραστήσῃ διὰ τῆς ὅλης ταύτης στροφῆς, διαλύει ἀδεξίως καὶ καταστρέφει ἀτέχνως διὰ τῆς ἀτόπου ταύτης ἐρωτήσεως. Διότι δυοῖν ἡτέρον ἢ ἐκφράζει ὡς πάσχω τὴν ὀπτικὴν τῆς ἀπάτης καὶ φαντασίωσιν ὁ ποιητής, καὶ τότε δὲν εἶνε δυνατόν νὰ πάσχω καὶ νὰ λέγῃ εἰμὴ ὅτι μόνον βλέπει ὅτι μόνον ἀντικαθίσταται διὰ τῆς ὁράσεως, ὄχι δὲ ποτε καὶ ὅτι ἄλλοθεν γνωρίζει (οἶον τὸ ὅτι ἐντὸς τοῦ ἀνδριάντος δὲν «σπαράζει καρδιά»), διότι τοῦτο ἤθελεν εἶνε τεκμήριον ὅτι ἡ ἀπάτη διελύθη ἢ ὁ ποιητής δὲν πάσχει καμμίαν τοιαύτην ὀπτικὴν ἀπάτην καὶ φαντασίωσιν, καὶ τότε δύναται μὲν νὰ εἴπῃ ὅτι ἐντὸς τοῦ ἀνδριάντος δὲν «σπαράζει καρδιά», ἀλλὰ τότε πρὸς τί ὅλη αὕτη ἢ στροφή; Τὸ σαθρὸν λοιπὸν ἰκρίωμε τῆς ποιητικῆς παραστάσεως τῆς ὀπτικῆς ἀπάτης καὶ φαντασίωσεως ὁ ποιητής ἀνέτρεψε μὲ τὰς ἰδίας του χεῖρας, καθὼς βλέπομεν, καὶ ὅμως αὐτὸς ὁ ἴδιος καμμίαν εἰδησιν περὶ τούτου ἀκόμη δὲν ἔλαβεν, ὅθεν καὶ ἐξαιροῦται, ὡς δὴθεν πάσχω ἐτι τὴν ὀπτικὴν ἀπάτην. «Καὶ πῶς ἐστὶ βλέφαρό σου... τὸ πῶς σου;»—Καὶ τὸ μὲν ὅλον τῶν λέξεων τούτων τί ἀκριβῶς σημαίνει δὲν γνωρίζομεν ἐν δὲ μόνον γνωρίζομεν ἀκριβῶς, ὅτι πρῶτην φοράν ἀκούομεν ὅτι τὸ δάκρυ δὲν «προβάλλει» εἰς τὸν ὀφθαλμὸν, εἰς τὸ «μμάτι», ὀπθεν κηταλείθεται κατὰ τῶν παρεῖων, ἀλλὰ παίρνει τὸν ἀνήφορον, καὶ «προβάλλει» εἰς τὸ βλέφαρον. Μὴ μὲς ἀναφέρῃ δὲ τις τὴν παλαιὰν ἑλληνικὴν ποίησιν, διότι ἐκεῖ ἔχει ἄλλον καὶ ἄλλον λόγον τὸ πρᾶγμα.

Τοιαύτη ἢ πρώτη στροφή ἐν λεπτομερείᾳ. Ἐν ὅλῳ δὲ τί σημαίνει; Τοῦτο εἶνε δύσκολον νὰ εἴπωμεν, διότι εἶνε δύσκολον καὶ νὰ τὸ ἐννοήσωμεν. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ὁ ποιητής ἠθέλησε νὰ παραστήσῃ ποιητικῶς τὴν ἐκ τῆς θέας τοῦ ἀνδριάντος φαντασίωσιν ἀλλὰ ταύτην, ὡς εἶδομεν, ἀνέτρεψεν αὐτὸς οἰκοθεν καὶ ἀτεχνότατα, ὡστε τὸ ὅλον νόημα εἶνε σειρά λέξεων καὶ ἐννοιῶν ἀντιφατικῶν, ὠδίνες ὄρους καὶ οὐδὲ μὴς τοῦλάχιστον τοκετός.

Ἐν προχωρήσωμεν καὶ πέραν ὀλίγον τῆς πρώτης στροφῆς, τί βλέπομεν;

Ἡ θάλασσα ἀγριωμένη
Ἀπὸ μακρὰ σ' ἐγγώρισε καὶ μ' ἀφρισμένο στόμα
Φιλεῖ, πατέρα μου γλυκὴ, τὸ εἰλεύθερο τὸ χῶμα,
Ποῦ σὲ κρατεῖ σὰ σπλάγγχα του...

Ἡ θάλασσα οὔτε ἔχει οὔτε δύναται νὰ ἔχῃ στόμα, ἐν τῇ ποιήσει ὀφθαλμῶν. Ὁ ποιητής δύναται νὰ εἴπῃ, ὅτε ὅπου καὶ ὅπως δεῖ, τὸ πολὺ πολὺ, ὅτι «ἡ θάλασσα φιλεῖ τὰ ἄκρα τῆς γῆς, ἢ τῆς αἰνῶς χώρας» κτλ., ὄχι ὅμως ποτὲ καὶ ὅτι «ἡ θάλασσα φιλεῖ τὴν γῆν (ἢ τὸ χῶμα κατὰ τὴν ἀκαίρην ἐκφρασιν τοῦ ποιήματος) μὲ πρῶτον ἢ τοιοῦτὸν στόμα», καὶ μάλιστα «ἀφρισμένο». Ἀφρισμένο στόμα καὶ φιλεῖν εἶνε δύο ἀντιφατικὰ πράγματα, ὅπως ἡ φωνὴ καὶ ἡ ἀγάπη, ἢ θέλει νὰ ἀποδείξῃ ὁ ποιητής εἰς τὴν θάλασσαν, παριστάμενον αὐτὴν ὡς ὅτι ἐμφύγον καὶ ὑπὸ ἠθικῶν αἰσθημάτων κινούμενον. Παραλείπομεν τὰ ἄλλα, ὅτι τὸ «χῶμα» δὲν κρατεῖ εἰς τὰ «σπλάγγχα» του τὸν «γλυκὴν πατέρα», διότι οὔτε τὸ σῶμα τοῦ πατριάρχου, οὔτε ὁ ἀνδρὶς αὐτοῦ κεῖται εἰς τὰ «σπλάγγχα» τῆς γῆς, ἢτοι ἐντὸς

αὐτῆς, ἀλλ' ἐπάνω αὐτῆς, ὅπως ὅλος ὁ κόσμος γνωρίζει. Πενήντα χρόνοι ἐπέρασσαν σὰν ῥάταρε μιά μέρα!...
Γιὰ σὰς ὅπου εἶθε ἀθάνατοι φεύγου γλυκαῖς, πατέρα,
Πετοῦν ἢ ὠραις ἄμετραις στοῦ τάφου τὸ λιμάνι...
Γιὰ μᾶς... καὶ μόνῃ μιά στιγμὴ ἀρκεῖ καὶ μᾶς μαράνη...
Βαθιά μᾶς βόσκει τὴν καρδιά...
Ἡ ἐννοήσωμεν ἢ δὲν ἐννοήσωμεν τοὺς στίχους τούτους. Ἐάν ἐννοήσωμεν, τὰ νοήματα, εἶνε, ὡς πάντοτε, ἢ ἀντιφατικὰ καὶ παράλογα, ἢ φανασκῆματα, καὶ τερατολογία. Ἐάν δὲν ἐννοήσωμεν, ἢ ἐννοήσῃ ὁ ἐννοήσω. «Πενήντα χρόνοι, λέγει, ἐπέρασσαν σὰν ῥάταρε μιά μέρα,» καὶ ἐπειδὴ ὁ καιρὸς περὶ γρήγορα μὲν διὰ τοὺς εὐτυχεῖς, ἀργὰ δὲ διὰ τοὺς δυστυχεῖς, ἔπεται ὅτι ὁ ποιητής, ἢ οἱ περὶ αὐτὸν Ἕλληνας, ὦν ἀπὸ μέρους λαλεῖ, διηλθὸν ἐν εὐτυχίᾳ τοὺς πενήντα τούτους χρόνους. Τί εὐτυχία ὅμως εἶνε αὕτη, ἀφ' οὗ «ἀκόμα ἢ ἀνατριχίλα βαθεῖα μᾶς βόσκει τὴν καρδιά;» Ἀλλ' ἄπολλον ἀποτρόπαιε! Τί τέρας εἶνε λοιπὸν ἢ πεντηκονταστής αὕτη ἀνατριχίλα, ἢ ὁποία δὲν περιορίζεται εἰς τὸ νὰ ἀνορθῶν τὰς τρίχας τῆς ἐπιδερμίδος, ἀλλὰ «βόσκει βαθεῖα τὴν καρδιά μας,» καὶ ὄχι μίαν στιγμὴν, ἀλλ' ἀδιάκοπα, ὀλόκληρον πεντηκονταετηρίδα! Ἀλλ' ὄχι δὲ! Ὁ ποιητής ἐννοήσε τὸν παραλογισμὸν καὶ τὴν τερατολογίαν, καὶ τὰ διορθῶναι διὰ μιᾶς παρενθέσεως ῥομαντικοισθηματικῆς (διότι δὲν πρέπει, ἐννοεῖται, νὰ λείψῃ ἀπὸ τὸ πλάκούντιόν μας καὶ τὸ μυρωδικὸν τουτο.) «Γιὰ σὰς, ὅπου εἶθε ἀθάνατοι... ἀρκεῖ νὰ μᾶς μαράνη.» Ἐάν ἐννοήσῃ καὶ ταῦτα ὅστις δύναται. Ἀφοῦ αἱ ὠραις περνοῦν «γλυκαῖς καὶ ἄμετραις διὰ τοὺς ἀθανάτους,» πῶς περνοῦν «στοῦ τάφου τὸ λιμάνι;» Ἐάν ὁ τάφος εἶνε ὁ λιμὴν τῶν ἀθανάτων, πῶς οἱ ἀθάνατοι εἶνε ἀθάνατοι; Ἐπειτα, ἀφ' οὗ ἡμῶς «καὶ μόνῃ μιά στιγμὴ ἀρκεῖ νὰ μᾶς μαράνη,» πῶς ἔπειτα δὲν μᾶς ἐμάρανεν ὄχι μίαν στιγμὴν, ἀλλὰ πενήντα ὀλόκληροι χρόνοι, καὶ τί χρόνοι; συνεχῶς καὶ ἀδιακόπου «ἀνατριχίλας,» τουτέστι φωνῆς; ὅστις δύναται, ἢ συμβιβᾶσθαι τὰ ἀσυμβίβαστα, ἢ συμφορῆσαι τὰ ἀσύμφορα, καὶ ἢ συγκλῶσθαι τὰ ἀσγκλωστα. Ἡμεῖς ὁμολογοῦμεν τὴν ἀδυναμίαν μας.

Μὴ νομίση δὲ τις, ὅτι ἡ πεντηκονταστής αὕτη ἀνατριχίλα καὶ φωνὴ ἤρκεσαν εἰς τὴν ἀπληστον τερατολογίαν τοῦ ποιητοῦ Ὀδῆμου. Μετὰ τοὺς ἀνθρώπους «ἀνατριχιάζουν» ἐν τῇ τετάρτῃ στροφῇ τὰ «κλαριά,» δηλ. οἱ κλάδοι τῶν δένδρων καὶ θάμνων. Ἀλλ' οὐδὲ τοῦτο ἀρκεῖ, διότι

καὶ τὰ νερά καὶ οἱ βράχοι
Μένουν παράλυτα, νεκρά, σὰν ῥάχε διαπεράσει

Κρυφὸ μαχαίρι αὐτὴν τὴν γῆν καὶ σκότωσε τὴν πλάσι.
Ἀναλογισθῆτι κατὰ εἰς αὐτὸν καλῶς, ὡ ἀναγνώστα, ἐν πρὸς ἐν τὰ λεγόμενα. Τὰ κλαριά ἀνατριχιάζουν, τὰ νερά μένουσιν παράλυτα καὶ πλάσι ἐσκοτώθη καὶ ἐν μαχαίρι κρυφῷ. Ὁ ἔστιν οἱ νόμοι τῆς φύσεως ἀνετρέψαν, καὶ τοιοῦτοτρόπως ἐφθάσαμεν μὲ ἐν πῆδημα εἰς αὐτὴν τὴν συντέλειαν τοῦ κόσμου. Ἐδῶ πλέον συμπαράλλει καὶ τοῦ ἐπικριτοῦ ἢ χεῖρ, ἢ γλώσσα καὶ ὁ νοῦς, καὶ ἐνώπιον τῆς συντελείας καὶ τοῦ χαλασμοῦ τούτου τοῦ κόσμου, δὲν ἔχει νὰ εἴπῃ ἄλλο τε, εἰμὴ τό

Μνήσθητί μου, Κύριε. Σπῆρο Φωκᾶ μὲ λέγει.
Δὲν προχωροῦμεν εἰς τὴν περαιτέρω ἀνάγνωσιν τοῦ ποιήματος, διότι, ὡς βλέπει ὁ ἀναγνώστης, ἤθελεν εἶνε ἀνάγκη νὰ μᾶς παρεχωρήθῃσιν ὅλα αἱ στήλαι τῆς «Ἡμέρας.» Τόσον μόνον λέγομεν, ὅτι ὀλόκληρον σχεδὸν τὸ ποίημα ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους εἶνε σειρά ἀσυνάρτητος παρομοίων παραλογισμῶν καὶ τερατολογιῶν. Αἱ ἀκυρολεξίαι βρῖθουσι, ὁ συνειρμὸς καὶ ἡ ἀλληλουχία τῶν ἐννοιῶν καθόλου τε καὶ ἐπὶ μέρους εἶνε πάντοτε «ἀπὸ τὸν ἄγιο Λάζαρον ὡς τὴν Φανερωμένην.» Πράβθαλε π. χ. τὰ ἐξῆς: «Τάκτιμο (διὰ τί αἰτιμον;) τὸ σχοινίον ἐθέριψε, ἐζωντάνεψε (πρῶτον θαῦμα, ὅτι τὸ σχοινὶ ἐθέριψε καὶ ἐζωντάνεψε· δεύτερον θαῦμα ὅτι πρῶτον ἐθέριψε καὶ ἔπειτα ἐζωντάνεψε) «ἐζῆνε φίδι φτερωτὸ στὸν κόρφο τοῦ φονιά σου.» (Τὸ «φτεροτὸ» ἐναντίον τοῦ σκοποῦ τοῦ ὁποιοῦδήποτε νοήματος.)—«Τὰ ῥόδα μᾶς κ' οἱ κρῖνοι λησμονημένα τήκονται (τὰ ῥόδα καὶ οἱ κρῖνοι δὲν εἶνε βούτυρος ἢ χιών διὰ νὰ τακῶσιν, ἀλλὰ μόνον μαρμαίρονται. Παραλείπομεν τὸ ξένον τῆς λέξεως, ὅπως καὶ πολλῶν ἄλλων, πρὸς τὸ δημοτικὸν ἰδίωμα), καὶ πουλιὰ σκασμένα ἀφίνουν ἐρημὴ τῆ φωλιά καὶ φεύγουνε στὰ ξένα.» (Περίεργον καὶ τὸ ζωντάνεψαι τοῦτο τῶν πουλιῶν, τὰ ὁποῖα ἀφ' οὗ σκάσθη, ἀφίνουν τὴν φωλιάν των καὶ φεύγουν εἰς τὰ ξένα!) «Χιλιάδες γυναικῶν δὲν βρῖσκουν φοδῆτα χῶμα νὰ μείνουν ἀκυνήγητα (κακόζηλος καὶ δυσκατάληπτος τερατολογία!), καὶ ὁ χάρος δεκατίλει (συνδυάσατε τώρα, ἂν δύνασθε, τὸ δεκατίλει μὲ τὸ φούχτα χῶμα, ἢτοι τὴν ἄκραν λιτότητα μὲ τὴν τερατώδη ὑπερβολήν.)—«Καὶ ὅταν τὸ χεῖρ ἐχόρταινε κ' ἔπαυτε στομαμένο, νὰ ξανασῆναι τὸ σπαθὶ στὶ θήκη ξαπλωμένο.» (Γράφε: «τὸ χεῖρ ἐκουράζετε» ἢ «ἀπέκαμνε», ὄχι ὅμως ποτὲ καὶ «ἐχόρταινε,» διότι ἡ χυδαία αὕτη ἐκφρασις, συνήθης μόνον ἐπὶ δαρσίματος καὶ τῶν τοιοῦτων, εἶνε ἁπλῆς χροῦς καὶ ἀνοικεῖται τὸ φῶς ῥῆθῆς σοβαρᾶς καὶ πανηγυρικῆς. Ἐὰν δὲ νὰ δικαιώσῃ τις τὰς τοιαύτας λεπτότητας, πρέπει νὰ εἶνε ποιητής καὶ ὄχι τερατολόγος. Πῶς δὲ «ἐπερθε τὸ σπαθὶ νὰ ξανασῆναι στὴ θήκη ξαπλωμένο» ἢ ἢ ἐννοήσῃ καὶ ἔπειτα ἄλλος.) Ἐν τῇ στροφῇ τῆς πρώτης, ποῦ ταχυδρόμο τούρανου; (ἴσως καὶ ἐν οὐδέτερον πρῶτοφάνῃ καὶ πρῶτακουστον ταχυδρόμο!)—«Ὁ γνῖος τοῦ Ἀνδρότζου στὴν Γραβιά στηλῶναι τὸ κορμὶ του, κ' ἐπάνω του σὰν ῥάταρε θεοχριστο κορπῶν, συντριβεται ἢ Ἀρβανιτιχ.» (Θεοχριστο καὶ κορπῶν εἶνε ἀσυμβίβαστα. Ἀλλοῦ δὲ, ἢ παρενοχλοῦσε;

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΑΙΝΟΛΟΓΙΚΟ ΚΕΝΤΡΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΠΟΛΙΤΕΙΟΝ ΚΕΝΤΡΙΟΥ

